

Nataša Ružić*

Media – the source of ideas for imitation

**“Imitation, a leading principle of human behavior”
Machiavelli**

Summary

Every day life is full of stressful situations, especially in countries in transition, ranging from life threatening problems in past decade to existential problems nowadays. It can cause social alienation, family and friendship relationship crisis, emotional detachment and man's inability to cope with the problems on his own. There are certain predictions that by the year 2020 depression will have become the second illness in the world, coronary illnesses being the first ones. Examples shown in this paper prove that media give ideas for imitation which often causes tragedies. Therefore, media should consider and set up media reporting boundaries.

Key Words: media, behavior, imitation, violence, ethics

---

* Author has an MSc degree and is a Head of Department of Journalism Studies at University of Podgorica

Nataša Ružić*

Mediji kao izvor ideja za oponašanje

„Ponašanjem ljudi vodi želja za oponašanjem.“
Makijaveli

Sažetak

Svakodnevnica nosi obilje stresnih situacija, što je još više karakteristika zemalja u tranziciji, od čak životno ugrožavajućih u proteklom desetljeću do egzistencijskih problema u sadašnjem trenutku. To može prouzročiti socijalno udaljavanje, krizu obiteljskih i prijateljskih odnosa, emocionalnu otuđenost i nemogućnost da se čovjek samostalno nosi s vlastitim problemima“. Prema nekim predviđanjima, depresija će, poslije koronarnih bolesti, biti po učestalosti druga bolest u svijetu do 2020. godine. Primjeri navedeni u ovome radu dokazuju da mediji daju ideje za oponašanje, što često izaziva tragedije. Stoga bi mediji trebali dobro razmisliti te postaviti granice do kojih mogu ići u izvještavanju.

Ključne riječi: mediji, ponašanje, oponašanje, nasilje, etika

---

* Autorica je magistrica znanosti, voditeljica studija novinarstva Sveučilišta u Podgorici

Albert Bandura u svojoj teoriji socijalnog učenja tvrdi da ljudi danas promatraju i usvajaju ponašanje drugih ljudi preko medija. Mediji često pojedincima daju ideje i uzore za oponašanje. Najavljuju jedan, po mojem mišljenju, zanimljiv primjer koji ilustrira utjecaj medija na društvo. Incident se dogodio 14. prosinca 2008. godine na konferenciji za novinare, kada je arapski novinar Muntazer al Zaidi cipelama gađao tadašnjeg američkog predsjednika Georga Busha. O ovom događaju izvijestili su svi mediji, što je izazvalo lančanu reakciju u cijelome svijetu. Već 26. prosinca na Teheranskom sveučilištu u znak potpore arapskom novinaru održano je natjecanje u gađanju Bushova portreta cipelom.

U Francuskoj, zapravo u gradu Sent-Lou nezadovoljni učitelji organizirali su prosvjed i cipelama gađali policajce.

U Cambridgeu, 2. veljače gađan je cipelama predsjednik kineske vlade Wen Jiabau.

Zatim su 4. veljače na Stokholmskom sveučilištu švedski studenti cipelom gađali izraelskog veleposlanika Benija Dagona.

U Latviji su članovi organizacije Pokret za razvoj grada 21. veljače organizirali prosvjed. Nezadovoljni građani cipelama su gađali zgradu latvijskog parlamenta.

Iranski predsjednik Mahmud Ahmadinedžad gađan je cipelom 7. ožujka u Izraelu. Talijanski studenti su 29. ožujka cipele bacali u zgradu u kojoj je održan sastanak ministara rada, članova „G 8“.

U travnju na konferenciji za novinare jedan je novinar tenisicom gađao ministra unutrašnjih poslova Indije jer je bio nezadovoljan odgovorom na svoje pitanje.

Gađanje cipelama postao je način izražavanja prosvjeda u Iraku, Pojas Gaze, u Jordanu, Livanu, Nikaragvi, Venezueli, Grčkoj, Španjolskoj, Pakistanu i Iranu.

Organizacija Udruženje turske omladine ponudila je čak milijun dolara osobi koja se usudi cipelama gađati predsjednika Egipta, ministra vanjskih poslova Izraela, saudijskog kralja i ministra odbrane Izraela.

U Moskvi je partija „Наши“ 1. travnja organizirala natjecanje pod nazivom „Попади ботинком в SHIT“ („Pogodi SHIT“). Građani su mogli gađati portrete predsjednika Gruzije, ukrajinskog predsjednika, bivšeg američkog predsjednika i premijera Estonije.

Novine *The IndYpendent* organizirale su na Manhattanu natjecanje u gađanju cipelom Bushova portreta i na taj način iskazale svoje

nezadovoljstvo njegovom politikom. U Oregonu je 6. siječnja otvoren *atrakcion* gdje je svaki posjetitelj mogao gađati Bushovu fotografiju cipelom za jedan dolar.

Krajem prosinca 2008. godine na internetu se čak pojavila videoigra, koja je doživjela velik uspjeh. Zapravo, svaki čovjek dobio je mogućnost da virtualno gađa Busha cipelom. Stalna stranica igre jest <http://www.euroline.by/politics/749-bush.html>

videoigra

U domovini novinara postavljen je spomenik u obliku cipele.

Turska tvornica Baydan Shoes čak započinje proizvodnju cipela pod nazivom „Bushove cipele“.

Dok su u Estoniji donijeli odluku da od 1. veljače 2009. godine novinari ne smiju nazočiti konferencijama u obući. Ako je u prostoriji hladno, mogu biti u čarapama.

Tako je 1. listopada student u Turskoj cipelom gađao direktora Međunarodnog financijskog fonda uzvikujući „Gubi se.“

Navest ću još neke primjeri koji potvrđuju da su mediji izvor ideja za oponašanje.

Nesvakidašnji slučaj dogodio se u gradu Permu, kada je Андрей Щербakov, dječak iz toga grada отпутоваo u Moskvu u avionskom krilu. Letio je na visini od 10 000 metara na temperaturi minus 50 stupnjeva. Čudom je ostao živ, ali su mu kirurzi morali amputirati prste.¹ Slučaj je izazvao skandal u Rusiji jer se, između ostalog, postavilo pitanje, kakvo je

---

¹ „Мальчик летел в Москву в крыле самолета“ url: <http://www.dni.ru/news/incidents/2007/9/24/117704.html> (24.09.2007.)

osiguranje na aerodromima ako 14-godišnjak neopaženo može proći na pistu i smjestiti se u avion.

U emisiji poznatog ruskog novinara Andreja Malahova Пусть говорят на ORT-u o tom 14-godišnjem dječaku, jedan od gostiju izjavio je da je dječak junak, doduše Malahov je opomenuo gosta kad je to rekao, jer će neko željeti to ponoviti. I zaista, za mjesec dana dječak iz Azerbajdžana pokušao je ponoviti „pothvat“ toga dječaka. Njegovo truplo je pronađeno na krošnjama drveća blizu aerodroma Domodedovo (Moskva).² Taj je dječak očito oponašao Andreja Šerbakova o kojem su pisali i govorili svi mediji. Imajući na umu da suvremena mladež ne gleda informativni program, ne čita novine, nego se informira preko interneta, nema sumnje da je dječak iz Azerbajdžana saznao o ovom slučaju s interneta. U rujnu 2009. godine, također u Rusiji, u avionu je pronađeno truplo devetnaestogodišnjaka koji je pokušao putovati na jednak način kao Šerbakov i dječak iz Azerbajdžana. Pronađen je u avionu tek nakon devet dana. Iznenadujuća činjenica jest da je avion tijekom ovih devet dana letio na različita odredišta, čak međunarodna. Protiv osoblja aerodroma u gradu Petropavlovsk-Kamčatkij podignuta je optužnica. O posljednjem slučaju mediji nisu izvještavali; objavljena je tek kratka informacija u jutarnjem dnevniku kanala RTR Planeta. Očito su mediji shvatili da mogu izazvati nove slične slučajeve, pa su prestali do pojedinosti izvještavati o tome.

U posljednje vrijeme sve više govorimo o piromanima kao o novim teroristima. Šumske požare ne izaziva samo nepažnja, nego također labilne i nezrele osobe željne publiciteta koje oponašaju prethodnog piromana jer žele da se o njima govori i piše. Niz požara u Italiji, odnosno Siciliji, Pulji, Kampanji i Kalabriji pokazao je da su, osim odraslih počinitelja, za katastrofu krivi i tinejdžeri koji su pod utjecajem medija počeli podmetati požare. Tako je uhvaćeni sedamnaestogodišnjak rekao: „Želio sam iskusiti kakav je osjećaj zapaliti šumu, mnogi su to već učinili.“ Talijanski premijer Romano Prodi izjavio je da će piromani, bez obzira na dob, biti strogo kažnjeni. Premijer je ocijenio: „Požari su gotovo uvijek podmetnuti i moramo razmišljati i o građanskoj zrelosti Talijana, koju treba povećati, posebno kod mlađih generacija“.³ U Španjolskoj tijekom niza požara 2009. godine, jedan je vatrogasac priznao da je podmetao požare jer mu se u tim situacijama plaća višestruko povećća.

---

² „Под Москвой мальчик выпал из самолета“ url: <http://www.dni.ru/news/incidents/2007/10/22/120043.html>, (22.10.2007.)

³ „Piromani moraju odležati izrečene kazne“, url: www.javno.com/.../prodi--piromani-moraju-odlezati-izrecene-kazne_73956 (23.08.2007.)

Još jedan slučaj piromanije dogodio se u Moskvi. Problem je nastao nakon priopćenja o paljenju automobila u Francuskoj. U Moskvi je od kraja svibnja do 23. lipnja 2008. godine zapaljeno 130 automobila. Istraga je pokazala da su u 53 slučaja požar podmetnuli tinejdžeri, alkoholičari i psihički labilne osobe. Na optuženičkoj klupi našli su se roditelji trinaest maloljetnika u dobi od 7 do 13 godina. Zaključak istražnih tijela jest da su tinejdžeri na praznicima podmetali požare pod utjecajem medija.⁴ Milicija je u jugozapadnom dijelu Moskve uhvatila četvoricu učenika 8. razreda osnovne škole koji su pokušavali zapaliti automobil „Volga“. Nakon višemjesečne istrage došli su do zaključka da su tinejdžeri postali žrtve histerije koja je nastala „zahvaljujući“ medijima u želji da se uhvati manijak-piroman.⁵ Nakon Moskve, požari su podmetani i u Permskoj oblasti, gdje je uništeno šest automobila.

Još jedan tragičan primjer oponašanja dogodio se kada je na televiziji i internetu prikazana snimka pogubljenja Sadama Huseina. Da se to nije smjelo prikazati, potvrđuje činjenica da se dvoje djece objesilo, nakon što su odgledali snimku. Među njima je 15- godišnja djevojčica iz Indije. „Rekla je da su objesili domoljuba. Nismo je shvatili ozbiljno kada nam je rekla da želi osjetiti bol koju je Sadam osjetio tijekom pogubljenja“, rekao je otac djevojčice Manhoman Karmakar. Dodao je da je njegova kći bila krajnje depresivna nakon što je vidjela pogubljenje. „Gledala je snimku nekoliko puta (jasno, na internetu). Dva dana nije jela u znak prosvjeda zbog vješanja“, rekao je Manhoman. Drugi slučaj odnosi se na 10-godišnjeg dječaka iz okoline Houstona, Sergija Pelicija.

„Mislim da nije shvatio da je to stvarno. Na televiziji su prikazali Sadamovo vješanje, a on me pitao zašto to rade. Rekao sam mu da je Sadam bio zao čovjek. Ne znam zašto su to uopće prikazali na televiziji“, rekao je Sergijev ujak, Hudio Gustavo.⁶

Svi ovi slučajevi pokazuju da mediji moraju biti oprezni pri izvještavanju o događajima u crnoj kronici i o kriminalu, jer u suprotnom možemo govoriti o porastu kriminala u društvu pod utjecajem medija. Ipak, Ray Surette smatra da nije moguće ustanoviti preciznu stopu krivičnih djela počinjenih pod utjecajem medija. Kada su u pitanju

⁴ Хмельницкая Екатерина, В числе поджигателей машин милиция называет подростков, алкоголиков и психически больных, url: www.rg.ru/2008/06/24/podzhog.html (24.06.2008.)

⁵ „Подростки стали поджигателями из-за шумихи в СМИ“ url: <http://news.mail.ru/incident/1802949> (05.06.2008.)

⁶ Pfeiffer Tom, Moroccan boy latest victim of deadly Saddam game, www.alertnet.org/thenews/newsdesk/L18907690.htm, (18.01.2007.)

„smiješna oponašanja“, teoretičari zaključuju da pojedinci koji počine zločin već imaju dosje u policiji ili iskustvo s nasiljem. A mediji više utječu na način na koji se počini kriminalno djelo ili iskaže kriminalno ponašanje, nego na povećanje ili smanjenje stope kriminalnih djela. Barrie Gunter u članku „Is There a Case for Causality“ objašnjava da je teško dokazati utjecaj medija na oponašanje nekih komičnih situacija. Prema njegovu mišljenju moguće je da mediji jednostavno razbukte maštu i maštu gledatelja.

Heller i Polsky intervjuirali su 100 mladića od 16 do 27 godina. Čak njih 22 % izjavilo je da su probali kriminalne tehnike koje su vidjeli na televiziji, dok je njih još 22 % priznalo da su razmišljali o tome da počine zločin kao što su vidjeli na televiziji. Hendrick piše da zatvorenici Mičigenskog zatvora koriste televiziju kao izvor informacija za kriminalne tehnike. Mnogi zatvorenici čak hvataju bilješke dok gledaju kriminalni program. Svaki deveti od 10 zatvorenika izjavio je kako je naučio nove trikove uz kriminalni program.⁷ Gore navedeno upućuje na zaključak da mediji itekako utječu na porast kriminala.

Događa se da ubojice oponašaju kriminalce, dodjeljujući im status zvijezde. Tako je Александр Пичупкин (prozvan u medijima „Bitcevskij manijak“) prema uzoru na svojeg „idola“ Андрея Чикатило pobio 48 ljudi. Zapravo, Aleksandar tvrdi da je u razdoblju od 1992. do 2006. godine ubio 63 ljudi i da mu je bio cilj ubiti 64-ero da bi popunio šahovsku ploču. Žrtve je odvodio u Bitcevski park, ubijao čekićem i zatim bacao u bunar. Među žrtvama su bili i njegovi prijatelji i susjedi. Sam Čikatilo (prvi sovjetski serijski ubojica, koji je strijeljan 1994. godine) pobio je 65-ero ljudi, iako je priznao „samo“ 56 ubojstava.

Uhićenje je Pićuškin doživio kao svojih pet minuta slave i s radošću u svim pojedinostima pričao je o ubojstvima svojih žrtava. U njegovu stanu pronađeni članci i knjige o Čikatilu. Iz knjiga i novina, Pićuškin je doznao pojedinosti o svojem idolu i prema vlastitu priznanju, natjecao se u broju žrtava i okrutnosti ubojstava s Čikatilom. Pićuškin se nije pokajao ni u jednom trenutku, žalio je samo što nema mogućnosti da ubije više ljudi.

Jedan od sarkastičnih komentara čitatelja na ovu vijest na internetu: „Trebalo pisati što više o ovakvim „junacima“ da bi ih bilo sve više. Svaka budala može ih oponašati, ako mediji budu ulazili u sve pojedinosti ovakvih slučajeva“. Nema sumnje da javnost treba biti obaviještena o nekim događajima, ali uvijek prijeti opasnost da mediji daju ideju i potiču zanimanje

⁷ Surette Ray, Self Reported Copycat Crime Among a Population of Serious and Violent Juvenile Offenders, url: <http://cad.sagepub.com/cgi/content/refs/48/1/46>, (25.03.2009.) str. 48.

čovjeka za kriminalca. Ruski psihijatri su također upozorili da je moguće povećanje nasilja zbog izvještavanja medija o suđenju Pićuškiniu. „Bitcevski manijak“ može postati primjer za druge jer već nekoliko tjedana mediji stalno izvještavaju o njegovu zločinu. Imajući na umu da se tijekom suđenja Pićuškina ponašao drsko i samouvjereno, ruski psihijatri smatraju kako je moguće da psihički bolesnici pokušaju oponašati zločin.⁸ Nakon uhićenja Pićuškina u Bitcevskom parku su nađena dva trupla. Istražitelji su najprije mislili da su to nepronađene žrtve Pićuškina, ali poslije je ustanovljeno da je to netko tko oponaša Pićuškina.⁹ Međutim, policija nije uspjela uhvatiti imitatora.

Mediji su napravili pogrešku kada je u pitanju Pićuškin jer su mjesecima izvještavali o njegovu suđenju. Praksa pokazuje da se serijskim ubojicama posvećuje suviše pozornosti. Zato treba voditi računa na koji će način mediji izvještavati o događajima. Način na koji je ubijao Pićuškin i njegova želja za natjecanjem s Čikatilom potvrđuju da suvremeni mediji ulaze previše u pojedinosti pri opisivanju zločina, tj. bave se otvorenom istragom u medijima. Pićuškin nije jedini imitator serijskog ubojice Čikatilo. Njegovi najpoznatiji oponašatelji su: Vladimir Muhankin, Konstantin Čeremuhin. Vladimir Muhankin je ubijao svake nedjelje i za dva mjeseca je ubio osmero ljudi. Muhankin je također pokušavao srušiti rekord Čikatila po broju žrtava. Kada je uhvaćen, Muhankin se „pohvalio“ da je on za razliku od Čikatila, koji je ubijao jedanput na mjesec, ubijao svake nedjelje. Čeremuhin je osuđen na smrtnu kaznu jer je ubio četiri žene. Inače, sebi je dao nadimak „ekspresni Čikatilo“. Društvo ima razloga mnogo za brigu jer su i djeca počela oponašati ubojice. U Britaniji je dvanaestogodišnji dječak svojim vršnjacima slao snimke kako islamski teroristi ubijaju taoce. Dječak je bio problematičan i u školi. Na njegovu mobilnom telefonu pronađene su snimke ubojstva talaca koje je presnimio s islamskih internetskih stranica. Norman Bettison, šef policije zapadnog Yorkshira izjavio je da dječak nije musliman, nije opterećen ideologijom jer i ne zna značenje te riječi. Dječak se nalazio pod jakim dojmom scena nasilja koje je vidio na internetu. Osim toga, kod njega je primijećeno i povećano zanimanje za oružje.¹⁰ Ovo je još jedan od primjera negativnog utjecaja interneta na dijete.

---

⁸ „У Пичушкина могут появиться последователи“, url: http://maponz.info/index.php?option=com_content&Itemid=67&id=939&task=view (31.10.2007.)

⁹ „Подражатель битцевского маньяка вышел на охоту“, url: <http://www.tden.ru/articles/incident/017505/>, (20.09.2007.)

¹⁰ O' Neill Sean, Angelic looking boy 12, at risk of being lured into extrim, url: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/crime/article4212829.ece> (26.06.2008.)

Važna uloga u poticanju nasilja pripada stripovima i videoigrama. Pod utjecajem stripova i video igara Tomohiro Kato je pobio sedmoro i ranio jedanaestero ljudi u Tokiju. On je na internetu detaljno opisao plan svojeg napada. „Zaletjet ću se automobilom u gomilu ljudi, a kada više ne budem mogao koristiti automobil, imat ću nož. Vidimo se uskoro.“ Svi njegovi poznanici bili su u šoku zbog njegova zločina jer je ostavljao dojam normalne osobe.¹¹ Inače, napad se dogodio na sedmu obljetnicu zločina koji je Mamoru Takuma (37-godišnji domar) počinio u osnovnoj školi u prefekturi Osaka, kada je nožem ubio osmoro djece, a ranio 15.

Filmovi i zabavni program također mogu biti izvor ideja za oponašanje, a pogotovo su djeca sklona oponašati svoje junake iz filmova i serijala. Ovu tvrdnju pokušat ćemo dokazati konkretnim primjerima iz života.

Jedan 15-godišnjak ubio je svoje roditelje pod dojmom filma Olivera Stouna „Rođeni ubojice“ (Natural Born Killers). Pod utjecajem spomenutog filma Sara Edmonson i njezin mladić Benjamin Daras organizirali su zabavu i pucali u vrat radnici u trgovini. Obitelj žrtve je tužila kompaniju Time Warner i producenta Olivera Stouna da su morali voditi računa o tome da će neko oponašati radnju iz filma. Douglas Kelner u knjizi *Medijska kultura* navodi primjer negativnog utjecaja crtanog filma „Bivis i Bathed“ na djecu. Autor piše: „Bivis i Bathed ubrzo je postao kulturni crtani film, omiljen među mladima, ali je istodobno postao i meta veoma oštre kritike, kada su neki mladi gledatelji, imitirajući tipično ponašanje Bivisa i Batheda, počeli spaljivati kuće, mučiti i ubijati životinje“.¹²

Pod dojmom filma „Robokap“ (Robocop) serijski ubojica ubijao je nožem svoje žrtve.

U Izraelu je sedmogodišnjak slomio kralježnicu kada je iskočio kroz prozor, uzviknuvši „Vidite kako leti Supermen“.

U Ukrajini 6. veljače 2007. godine djeca su dobila ideju iz dječje emisije „Ералаш“ . Pozvali su direktora škole, upozorivši ga da je škola minirana. Učenici su priznali da su vikendom pogledali spomenutu dječju emisiju i dobili ideju kako da se poigraju.¹³

Počinitelji masakra tinejdžera u Kolumbijskoj srednjoj školi su očevice i preživjele svjedoke podsjetili na film „Matrix“ u kojem Keanu Reeves

¹¹ Lewis Leo, Tokio knifeman Tomohiro Kato recorded murder blog before rampage, url: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article4094961.ece> (10.06.2008.)

¹² Kelner Douglas, *Medijska kultura*, Clio, Beograd, 2004., str. 243.

¹³ «Насмотревшись «Ералаша» дети «заминировали» школу (Украина)“ url: <http://news.mail.ru/society/1251619> (07.02.2007.)

odjeven u mantil raznosi predvorje puno policije. Očevici su tvrdili da je napadač izvukao pištolj ispod crnog mantila i započeo masakr.

U New Yorku u svibnju 2009. godine pod dojmom filma „Fight Club“, 17-godišnjak Kyle Shaw pokušao je dignuti u zrak kafić „Starbuck“. Kayl je priznao da je oponašao glumca i junaka Brada Pitta koji tumači glavni lik u filmu.¹⁴

O utjecaju filma i oponašanju junaka ili njegove radnje piše Ljubomir Maširević u knjizi „Film i nasilje“. Autor tvrdi: „U slučaju kada filmovi ne bi postojali, broj zločina se ne bi smanjio. Ono što bi se desilo, jeste da bi onaj manji broj zločina inspiriran filmom bio potaknut nečim drugim“.¹⁵ Međutim, sam autor navodi da je scena ruskog ruleta iz filma „Lovac na jelene“ (Deer Hunter) izazvala trideset jedan incident izazvan oponašanjem filma u razdoblju između 1978. i 1982. godine. Trideset jedan incident tijekom četiri godine pod utjecajem istog filma nije mala brojka. Stoga ne možemo govoriti da je broj zločina inspiriranih filmom mali.

U Americi, točnije na Aljasci, Michael Lejna organizirala je ubojstvo svojeg zaručnika Kenta Lepinka prema scenariju svojeg filma „The Last Seduction“. Bila je oduševljena glavnim junakom i željela je da liči na nju. Nagovorila je svojeg ljubavnika Johna Karlina da ubije njezina zaručnika da bi dobili novac od osiguranja. Michael i John su osuđeni na 99 godina zatvora.¹⁶

Film „Ameli“ potaknuo je britanskog studenta na sedmomjesečno putovanje po Africi, Australiji i Jugoistočnoj Aziji u društvu patuljka. Simon Randles je kao i junakinja filma ukrao patuljka iz vrta svojih susjeda, a nakon putovanja vratio ga je vlasnicima sa 48 fotografija iz različitih dijelova svijeta.¹⁷

U Engleskoj se dogodio nesvakidašnji slučaj kada je devetogodišnja kći Karen Matthews, Shannon nestala 19. veljače 2008. godine. Djevojčica se nije vratila iz škole. Mediji su pomagali policiji u istrazi, čak je list *The Sun* obećao nagradu od 20 000 funti za informaciju o otetoj Shannon. Javnost nije mogla vjerovati kada je Shannon pronađena 15. ožujka u stanu daljih rođaka.

---

¹⁴ Teenager arrested in New York City Starbucks Blast, url: <http://www.foxnews.com/story/0,2933,532828,00.html> (15.07.2009.)

¹⁵ Maširević Ljubomir, Film i nasilje, gradska narodna biblioteka, Zrenjanin, 2008., str. 19.

¹⁶ Mechele Linehan Sentenced to 99 Years for Shooting Death of Fiance, url: <http://www.transworldnews.com/NewsStory.aspx?id=42122&cat=0> (04.03.2008.)

¹⁷ Британский студент путешествовал по миру в компании с садовым гномом, url: www.lenta.ru/news/2008/08/12/gnome/, (18.08.2008.)

Pokazalo se da je Karen u dogovoru s rođacima kidnapirala svoju kćer prema scenariju serijala „Shamless“.¹⁸ Karen je osuđena na osam godina zatvora.

Jonathan Maybery iz Južnog Walesa pod utjecajem programa „Jackass“ zamolio je svojeg prijatelja da mu pomogne ostvariti svoj cilj i pomoću građevinskog alata zakucao je svoju ruku za stolić za kavu. Ovaj 24-godišnjak izjavio je da nije osjetio bol jer mu je bilo smiješno.¹⁹ Hitna pomoć je dostavila ozlijeđenog zajedno sa stolićem u bolnicu.

U Kini je policija zatvorila četvoricu beskućnika koji su se naoružali pištoljima -igračkama i kidnapirali biznismena iz Šangaja. Od njegove obitelji tražili su otkup. Čitavu shemu su preuzeli iz jednog televizijskog showa. Pratili su potencijalne žrtve koje su vozile skupe automobile, zatim su ga kidnapirali i tražili 850 000 dolara. Čim se vratio kući, biznismen je podnio tužbu i policija je uhitila otmičare.²⁰

Dafna Lemiš u knjizi „Djeca i televizija“ također navodi neke primjere zločina pod utjecajem medija. Tako je tinejdžer iz Miamia (Florida) ubio starijeg susjeda i priznao da je u odbrani oponašao određenu epizodu iz tada popularne detektivske serije *Kojak*.

Jonathan Freedman u knjizi *Media violence and its effect on aggression: Assessing the Scientific Evidence* također navodi primjere negativnog utjecaja medija na mlade. Na naslovnim stranicama američkih novina (14. listopada 1992. godine) našao se osmogodišnji dječak koji je zapalio sestru. Dva dana prije toga, prikazano je na televiziji kako dječak podmeće požar u prikolicu u kojoj je živio sa svojom obitelji. Mediji i političari su zaključili da je dječak igrajući se šibicama, odlučio ostvariti ideju iz televizijskog programa. Jonathan piše da je ovo odličan primjer zbog čega djeca ne bi smjela gledati program sa nasilnim sadržajem.

Karen Boyle u knjizi *Media and violence* navodi kao primjer suđenje desetogodišnjeg ubojice Jamesa Bulgera. Sudac je ustvrdio da se zločin može djelomice objasniti izloženošću nasilnim scenama.

Dej smatra da je broj ozljeda, smrtnih slučajeva pod utjecajem emisije, filma ili medija veoma mali. Kunczik i Zipfel navode da se neki tinejdžeri na

¹⁸ Members of Shannon's „family“ begged for money from the Madeleine McCann fund, url: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-557962/Members-Shannons-family-begged-money-Madeleine-McCann-fund.html> (08.04.2008.)

¹⁹ Prank leaves stapler feeling right jackass, url: <http://www.guardian.co.uk/media/2007/jan/08/broadcasting.uknews2> (08.01.2007.)

²⁰ „Телешоу ваохновило безработного на похищение бизнесмена“ url: <http://news.mail.ru/incident/2344312>, (03.02.2009.)

sudu namjerno opravdavaju filmovima ili medijima. Međutim, ne bih se složila s autorom jer česti su zločini koji se događaju pod utjecajem medija. Ipak, smatram da osumnjičeni mora dobro znati radnju filma da bi se mogao opravdati oponašanjem.

Profesor Božović pojašnjava da ljudi oponašaju ono što vide u medijima jer nisu kreativni i ne mogu smisliti vlastiti način kako privući pozornost javnosti.

Internet također potiče ideje koje vode oponašanju onoga što je viđeno ili pročitano. Navest ću još nekoliko primjera ideja pokupljenih s interneta.

U Americi (Indijana), 16-godišnjak je planirao ubiti što više osoba u školi. Izabrao je simboličan datum – 11. rujna. Čak se dopisivao sa 33-godišnjim Billijem Lijem koji je trebao počiniti identičan zločin u svojem gradu. Na sreću, policija je pratila ovog tinejdžera jer je na internetskom forumu podupirao i veličao zločin u Koloradu. U dnevniku tinejdžera pronađena je poruka: „Želim srušiti rekord u pucnjavi. Želim da me ljudi prepoznaju. Jedino što me sprečava je to što će me osuditi na doživotnu robiju ili ću morati počiniti samoubojstvo ili će me ubiti policija. Mogu ubiti bilo koga bez trunke sažaljenja jer je društvo odvratno“.²¹ O ulozi medija mnogo govori slučaj pucnjave u trgovačkom centru, odnosno slučaj Roberta Hokinsa, koji je u sobi ostavio poruku da se želi proslaviti. „Sada ću biti poznat“, posljednje su njegove riječi. Njegovi su prijatelji potvrdili medijima da je Robert želio umrijeti kao zvijezda.²²

Mediji su potpuno promijenili vrijednosni sustav u društvu. Ovo nije potrebno posebno dokazivati, ali ipak ću navesti jedan primjer. U Italiji se pod utjecajem medija pojavio novi oblik prostitucije. Naime, neke djevojčice između 14 i 16 godina spremne su na sve da bi obukle luksuznu haljinu i ili novi par čizama. Tako je jedan otac pratio svoju 14-godišnju kćer koja je često izlazila i vraćala se rano ujutro te je saznao da se mu se kći prostituira. Začuđuje, većina djevojčica bila je iz situiranih obitelji. Ovo nisu pojedini, nego masovni slučajevi i u pitanju su hirevi tih mladih osoba. „Mnogi stručnjaci smatraju da krivnju za ovakve pojave treba tražiti u suviše

---

²¹ Cops:Indiana Teen Plotted School Massacre, url:
http://www.cbsnews.com/stories/2008/06/04/national/main4151498.shtml?source=related_story
, (23.07.2009.)

²² The Nebraska gunman: Robert Hawkins,url:
<http://www.guardian.co.uk/world/2007/dec/06/usa.usgunviolence2> (06.12.2007.)

reklamiranim knjigama, kao što je *Sto puta četkom kroz kosu*, u kojoj je 15-godišnja autorica opisala svoja seksualna iskustva sa starijim muškarcima. Knjiga, za koju ona tvrdi da je autobiografska, postala je uspješnica”.²³

Luis Alvin Dej u knjizi *Etika u medijima* također navodi primjer negativnog utjecaja medija na tinejdžere koji dovodi do tragedije i nesreće. John Noksvil u epizodi „Magarac“ koja se prikazivala na MTV-u obukao je odijelo za koje su bili zakačeni komadi mesa. Zatim je legao na roštilj i zamolio kolege da ga zapale. John je nosio odijelo otporno na vatru. Međutim, trinaestogodišnjak Jason Lid nije imao zaštitno odijelo kada je zamolio prijatelja da ga zapali. Završio je u bolnici s teškim opeklinama. Autori emisije opravdavali su se da su tijekom emitiranja pismeno i usmeno obavijestili gledatelje da ne ponavljaju trik kod kuće. Nekoliko mjeseci poslije, tri tinejdžera su inspirirana emisijom „Magarac“ bacali zapaljene plastične boce na bicikliste, pješake i vozače.

Konzumenti medija nalaze ideje u informativi, na primjer, tijekom prosvjeda. Ekonomska kriza i sniženja cijena na mliječnu proizvodnju, izazvala je prosvjed farmera. Najprije su u Francuskoj (19. svibnja 2009. godine) farmeri polijevali ulice mlijekom, a zatim su na jednak način prosvjedovali i nezadovoljni farmeri u Belgiji (30. svibnja 2009.).

Luis Alvin Dej navodi primjer oponašanja samoubojstava i upozorava novinare da izvještavajući o takvim događajima trebaju izbjegavati dodjeljivanje statusa javne ličnosti samoubojici, pružanje pojedinosti o nesreći i unošenje romantičnih elemenata u priču. Nakon samoubojstva rock zvijezde Kurta Cobaina tri kanadska tinejdžera ubila su se na jednak način. U oproštajnom pismu žalili su samo što nisu imali pristup istoj puški kojom se on koristio.²⁴ Slično se dogodilo u Hrvatskoj kada je jedanaest tinejdžera počinilo samoubojstvo u razdoblju od pola godine. Psihologinja Marija Bačan iz Poliklinike za zaštitu djece komentirala je tom prilikom: „Djeca u adolescentskoj dobi sklona su poistovjetiti se sa skupinom vršnjaka. Kod djece i mladih koji su psihički nestabilni, moguća je imitacija. Ako su djeca vidjela da se netko njihovih godina ubio, možda je to bio okidač koji je i njih pokrenuo u tome smjeru“. ²⁵ To je takozvani Wertherov efekat. Naime, dokazano je da mediji mogu biti jedan od važnijih uzroka pri planiranju samoubojstva.

²³ Mihaljinac Sanja, „Djevojčice u prostituciji“, „Vijesti“ (23.09.2008.)

²⁴ Dej Luis Alvin, *Etika u medijima*, Medija centar, Beograd, 2004., str. 322.

²⁵ P.M. Ž.K., D.M., U šest mjeseci u Hrvatskoj se ubilo 11 tinejdžera, url: http://www.24sata.hr/index.php?cmd=show_clanak&tekst_id=38981, (28.11.2007.)

U Sloveniji je donesen zakon koji medijima zabranjuje da izvještavaju o samoubojstvima.

Paul Klite (1999.) pisao je da se događaji u televizijskim vijestima prikazuju na takav način da izazivaju lančanu reakciju ubojstava, terorizma i nasilja na radnome mjestu. Ozloglašeni počinitelji mogu motivirati na oponašanje.

Većina teoretičara slaže se da su problemi na ekranu i u stvarnom životu povezani. Nasilje na ekranu izaziva nasilje u životu, pušenje i alkohol na ekranima potiču porast konzumenata alkohola i cigareta u stvarnosti.

Brojna istraživanja dokazala su vezu između agresivnog ponašanje i depresije u djece i adolescenata (Hops, Lewinsohn, Andrews, Roberts, 1990; McConaughy & Skiba, 1993; Rhode, Lewinsohn, Seeley, 1991). Teoretičari smatraju da neodgovarajuće ponašanje pojedinca odbija ljude i izaziva negativne procjene. Takva iskustva čine ljude kritičnim prema sebi i vode u depresiju.²⁶

Direktor psihijatrijske bolnice dr. Aleksandar Tomčuk ističe: „Današnji način života postavlja sve veće zahtjeve koje pojedinci često doživljavaju kao stresne, u manjem ili većem opsegu. Adaptabilni potencijali pojedinaca se razlikuju, te osobe koje nisu u mogućnosti da ovakve situacije prebrode na najbolji način izložene su riziku da obole od nekih psihičkih poremećaja. Svakodnevnica nosi obilje stresnih situacija, što je karakteristika zemalja u tranziciji, od čak životno ugrožavajućih u proteklom desetljeću do egzistencijskih problema u sadašnjem trenutku. To može prouzročiti socijalno udaljavanje, krizu obiteljskih i prijateljskih odnosa, emocionalnu otuđenost i nemogućnost da se čovjek samostalno nosi s vlastitim problemima“.²⁷ Dr. Tomčuk upozorava da prema nekim predviđanjima SZO-a, depresija će, poslije koronarnih bolesti, biti po učestalosti druga bolest u svijetu do 2020. godine.

Svi navedeni primjeri dokazuju da mediji daju ideje za oponašanje, što često izaziva tragedije. Stoga bi mediji trebali dobro razmisliti te postaviti granice do kojih mogu ići u izvještavanju.

---

²⁶ Morrow Michael, Hubbard Julie, McAuliffe Meghan, Rubin Ronnie, Bearing Karen, Childhood, aggression and peer rejection: The mediational model revisited, url: <http://jbd.sagepub.com/cgi/content/refs/30/3/240>, (27.03.2009), str. 240.

²⁷ Popović M.D, Porast psihičkih poremećaja, (10.10.2008.)

Literatura

Dej Luis Alvin, Etika u medijima, Medija centar, Beograd, 2004.

Kelner Daglas, Medijska kultura, Clio, Beograd, 2004.

Maširević Ljubomir, Film i nasilje, Gradska narodna biblioteka, Zrenjanin, 2008.

Znanstveni članci

Morrow Michael, Hubbard Julie, McAuliffe Meghan, Rubin Ronnie, Bearing Karen, Childhood, aggression and peer rejection: The mediational model revisited, url:

<http://jbd.sagepub.com/cgi/content/refs/30/3/240>, (27.03.2009)

Surette Ray, Self Reported Copycat Crime Among a Population of Serious and Violent Juvenile Offenders, url:

<http://cad.sagepub.com/cgi/content/refs/48/1/46>, (25.03.2009.)

Novinski članci

Lewis Leo, Tokio knifeman Tomohiro Kato recorded murder blog before rampage, url:

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article4094961.ece> (10.06.2008.)

Mihaljinac Sanja,, Djevojčice u prostituciji“, „Vijesti“ (23.09.2008.)

O' Neill Sean, Angelic looking boy 12, at risk of being lured into extrim, url:

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/crime/article4212829.ece> (26.06.2008.)

Popović M.D, Porast psihičkih poremećaja, „ Dan“(10.10.2008.)

P.M. Ž.K., D.M., U šest mjeseci u Hrvatskoj se ubilo 11 tinejdžera, url:

http://www.24sata.hr/index.php?cmd=show_clanak&tekst_id=38981, (28.11.2007.)

Pfeiffer Tom, Moroccan boy latest victim of deadly Saddam game, www.alertnet.org/thenews/newsdesk/L18907690.htm, (18.01.2007.)

Хмельницкая Екатерина, В числе поджигателей машин милиция называет подростков, алкоголиков и психически больных, url: www.rg.ru/2008/06/24/podzhog.html (24.06.2008.)

„Мальчик летел в Москву в крыле самолета“ url:

<http://www.dni.ru/news/incidents/2007/9/24/117704.html> (24.09.2007.)

Под Москвой мальчик выпал из самолета“ url:

<http://www.dni.ru/news/incidents/2007/10/22/120043.html>, (22.10.2007.)

„Piromani moraju odležati izrečene kazne“, url:

www.javno.com/.../prodi--piromani-moraju-odlezati-izrecene-kazne_73956 (23.08.2007.)

„Подростки стали поджигателями из-за шумихи в СМИ“ url:

<http://news.mail.ru/incident/1802949> (05.06.2008.)

„У Пичушкина могут появиться последователи“, url:

http://maponz.info/index.php?option=com_content&Itemid=67&id=939&task=view (31.10.2007.)

„Подражатель битцевского маньяка вышел на охоту“, url:

<http://www.tden.ru/articles/incident/017505/>, (20.09.2007.)

Насмотревшись «Ералаша» дети «заминировали» школу (Украина)“ url: <http://news.mail.ru/society/1251619> (07.02.2007.)

Teenager arrested in New York City Starbucks Blast, url:

<http://www.foxnews.com/story/0,2933,532828,00.html> (15.07.2009.)

Mechele Linehan Sentenced to 99 Years for Shooting Death of Fiance, url:

<http://www.transworldnews.com/NewsStory.aspx?id=42122&cat=0> (04.03.2008.)

Британский студент путешествовал по миру в компании с садовым гномом, url: www.lenta.ru/news/2008/08/12/gnome/, (18.08.2008.)

Members of Shannon's „family“ begged for money from the Madeleine McCann fund, url:

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-557962/Members-Shannons-family-begged-money-Madeleine-McCann-fund.html>
(08.04.2008.)

Prank leaves stapler feeling right jackass, url:

<http://www.guardian.co.uk/media/2007/jan/08/broadcasting.uknews2> (08.01.2007.)

„Телешоу ВДОХНОВИЛО БЕЗРАБОТНОГО НА ПОИЩЕНИЕ БИЗНЕСМЕНА“ url:

<http://news.mail.ru/incident/2344312>, (03.02.2009.)

Cops:Indiana Teen Plotted School Massacre, url:

http://www.cbsnews.com/stories/2008/06/04/national/main4151498.shtml?source=related_story, (23.07.2009.)

The Nebraska gunman: Robert Hawkins,url:

<http://www.guardian.co.uk/world/2007/dec/06/usa.usgunviolence2> (06.12.2007.)

